

Ljungo Tuomaanpojan lainsuomennokset

MARTTI ULKUNIEMI *Ljungo Tuomaanpojan lainsuomennokset*. I. Maanlain ja kaupunginlain teksti. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 319. Proceedings of the Vaasa School of Economics 17. Vaasa 1975.

Vanhimmat suomenkieliset lakitekstit saivat pitkään säilyä pelkkinä käsikirjoituksina. Niistä julkaistiin sittemmin Suomen kielen muistomerkkejä -sarjassa Herra Martin maanlainsuomennos (Suomen kielen muistomerkkejä II, 1905, julk. E. N. Setälä ja M. Nyholm) sekä Abraham Kollaniuksen suomentamat maanlaki ja kaupunginlaki (III, 1926, julk. Martti Rapola). Sarjasta jäivät puuttumaan Kalajoen kirkkoherran Ljungo Tuomaanpojan käännökset, 1601 valmistunut maanlaki ja vuodelta 1609 oleva kaupunginlaki. Syynä lienee ollut se, että ne oli jo kerran painettu. Työn oli tehnyt Wilhelm Gabriel Lagus vuonna 1852.

Jo Heikki Ojansuu suhtautui epäilevästi Laguksen julkaisuun. Hän vertasi nelisenkymmentä sivua tekstiä alkuperäiseen käsikirjoitukseen ja totesi sen vilisevän tulkintavirheitä ja epätarkkuuksia. Tarkemmin Laguksen tekstiin perehtyi Aarni Penttilä. Hän selosti teosta Virittäjässä (1926 s. 71—75). Hän myös vertasi koko painetun tekstin alkuperäiseen käsikirjoitukseen ja todisti siten Laguksen tulkintojen epäluotettavuuden. Korjattu kappale on Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjastossa, ja sitä on tähän asti käytetty mm. vanhan kirjasuomen sanakirjatyössä.

Uutta Suomen kielen muistomerkkien kaltaista julkaisua Ljungon suomennoksista on odotettu jo kauan. Työn on nyt tehnyt Martti Ulkuniemi. Hän valmistellee tutkimusta Ljungo Tuomaanpojan sanavaroista, ja vuoden 1975 loppupuolella ilmestyi tutkimustyön ensimmäisenä osana tekstijulkaisu Ljungo Tuomaan-

pojan lainsuomennokset. Teokseen sisältyvät Kristoffer-kuninkaan maanlaki (Tukholman Kuninkaallisen kirjaston käsikirjoitus B. 97.; Ulkuniemi, mts. 7—141) ja Maunu Eerikinpojan kaupunginlaki (käsikirjoitus B. 98.; Ulkuniemi, mts. 143—245) täydellisinä.

Tekstien julkaisuperiaatteita Ulkuniemi selostaa kirjansa sivuilla 263—265. Ne ovat erikoismerkkejä myöten pääpiirteissään samat kuin Suomen kielen muistomerkkeissä, ja se helpottaa eri lakitekstien vertailua. Käsikirjoituksessa olevat nasaalimerkit Ulkuniemi on nykyisen käytännön mukaisesti, vastoin Muistomerkkien kantaa, korvannut kursiivoituilla kirjaimilla. Esimerkiksi tekstistä otettakoon maanlain Rakennuskäärän 48. §:n alku (Ulkuniemi, mts. 76):

Nytt on miehellä koira ioca eläimen pure eli iotakin eläuätä toisen miehen tarhasta > ± Car±Jasta, pure hän iongun cuoliaxi, ättakan se ionga koira on, cuollehen, ia maxakan iällens eläuän cuollehesta, nin hyuänn Jollei se sijtä cuole, maxakan neliennexen sittä > si±jtä hinnasta quin se purtu maxoi, Pure hän toisen kerdan maxakan iällens wahingon ia 6 äyriä pällisexi eli tappakan coirans Teke hän wahingon colmannen kerdan, maxakan sittä wahingon ia 3 marca col. kerd:

Kirjan sivuilla 265—267 on luettelo epävarmoista lukutavoista sekä koko joukko selityksiä ja huomautuksia. Tulkinnanvaraisia tapauksia on ihmeteltävän vähän; kaikesta päättäen Ljungon käsiala on ollut selkeää ja helppolukuista. Muutamat selitykset ja huomautukset olisivat ehdottomasti vaatineet jonkinlaisen merkin vastaavaan tekstikohtaan. Esim. 7.24.6. (Ulkuniemi, mts. 7, rivi 24, kuudes sana): *Hertugin*-sanan jälkeen on käsikirjoituksessa tyhjä tila, mikä seikka ei millään tavalla käy ilmi painotekstistä. Alaviitteiden käyttö tällaisissa tapauksissa tuskin lienee kiellettyä, etenkin kun niitä kaiken kaikkiaan tulisi olemaan verraten vähän. Kirjan taitto vaikuttaa häiritsevän ahtaalta. Väljempi painoasu olisi helpottanut tekstin luke-

mista.

Kokonaisuutena Ljungo Tuomaanpojan lainsuomennokset on kiitettävän tarkkaa ja huolellista työtä. Tutkija voi luottaa Ulkuniemen tulkintoihin. Työn tieteellistä leimaa täydentää sivuilla 247 — 263 oleva katsaus käsikirjoituksissa esiintyviin käsialoihin, käytettyyn paperiin ja vesileimoihin, käsikirjoitusten sidosasuihin ym.

Vanha lakikieli on sanastoltaan varsin elävää ja melko lailla erilaista kuin nykyinen. Samanaikaistenkin suomentajien sananvalinta on saattanut poiketa melkoisesti. Ulkuniemen tekeillä oleva tutkimus Ljungo Tuomaanpojan sanavaroista tulee olemaan tervetullut lisä vanhan kirjasuomen ja varsinkin lakikielen historian tutkimukseen.

Riitta Suhonen